

05.12.2018

БИР қарашда бу икки сўз бир-бирига умуман мувофиқ келмайди. Иккинчи томондан эса улар ўртасида қандайдир яқинлик борлигини инкор эта олмаймиз.

Дарвоқе, коррупция ва маданият ўзаро боғлиқ ва баъзи ҳолларда бир-бирини тақозо этади.

Дастлаб коррупцияга бизда қандай таъриф берилганига тўхталсак. Қонунга кўра, коррупция — шахснинг ўз мансаб ёки хизмат мавқеидан шахсий манфаатларини кўзлаб, моддий ёки номоддий наф олиш мақсадида қонунга хилоф равишда фойдаланиши.

Маданият тушунчасига эса адабиётларда инсоннинг жамият аъзоси сифатида ўзлаштирган билимларини, ишонч-эътиқодини, санъатни, ахлоқ ва қонунларни, урф-одатларни, шунингдек, унинг бошқа қобилияти ва кўникмаларини ўз ичига олган мажмуадир, дея таъриф берилади.

Коррупцияга қарши кураш самарали бўлиши учун бу иллатнинг маданият билан боғлиқ жиҳатларини чуқур тадқиқ этиш ва шу асосда зарур чораларни қўллаш лозим.

Бу борада хорижий мамлакатларда маълум тадқиқотлар олиб борилган. Олимлардан Т.Нестик коррупция ва маданиятнинг ўзаро боғлиқлиги масаласида уч хил ёндашув мавжудлигини қайд этади.

Биринчи ёндашувга кўра, коррупциянинг ўзи алоҳида маданият сифатида ўрганилади. Р.Клитгаард ўз ишида коррупцияни иш ёки ташкилий маданият сифатида ўрганиб, одатлар, тасаввурлар ва қадриятлар билан боғлиқлигини очиб беришга ҳаракат қилади. Ташкилий маданият сифатида коррупцияни беорлик ва соғлом фикрнинг йўқолиши билан изоҳлайди.

Иккинчи ёндашувда коррупция кишилар ўртасидаги муносабатларни тартибга соладиган меъёрлар, қоидалар ва қадриятларнинг муваққат бузилиши сифатида талқин этилади. У жамиятнинг аксарият қисми ижтимоий меъёрларга бефарқ ва бепарво муносабатда бўлганда,

қадриятлар тизими элементлари ўртасида зиддият келиб чиққанда вужудга келади. Мазкур ёндашувнинг вакиллари сифатида Т.Парсонс ва Р.Мертонларни кўрсатиш мумкин. У.Райзман томонидан илгари сурилган номувофиқ нормалар назариясини ҳам ушбу ёндашувга киритиш мумкин. Бу нуқтаи назарга кўра, жамиятда ҳаддан ташқари идеал нормалар яратилади ва амалиётда эса агентлар (ижрочилар) ўзларининг амалиёт нормаларини ишлаб чиқиб, унинг асосида ҳаракат қиладилар.

Учинчи ёндашувга кўра, коррупция вақтинчалик, оғриқли ҳолат эмас, балки маданий анъаналар ишлаб чиқадиган, миллий маданиятнинг доимий, барқарор хусусиятларига таянувчи ҳодиса сифатида шарҳланади. Бу қараш 1970 йилларда, аввало, учинчи дунё мамлакатларида, сўнгра эса Ғарб мамлакатларида маҳаллий одатлар ва қадриятлар билан боғлиқ бўлган норасмий иқтисодиётнинг қарор топишига алоқадордир.

Й.Андвиг ўзининг “The economics of corruption: A survey” асарида собиқ СССР республикаларидаги коррупция даражасига уларнинг маданиятидаги фарқ таъсир этганини ёзади.

Т.Нестик коррупциянинг яна бир маданий омили бу — дин, деб ёзади. У коррупция ва маданиятнинг ўзаро алоқадорлиги тўғрисида тадқиқот олиб борган тадқиқотчиларнинг ишларини ўрганиб, юқори иерархик динлар коррупция даражасининг юқори бўлишига таъсир этади, деган хулосага келган. Назаримда, бу фикрни ислом динига нисбатан қўллаш асоссиз. Сабаби, муқаддас динимизда порахўрлик жуда қаттиқ қораланади, ҳалоллик, поклик ҳар жиҳатдан улуғланади. Диннинг асл қоидаларини бошқача талқин қилиш, афсуски, ҳамма жойда учраб туради.

Сўнгги йилларда коррупциянинг барча кўринишларига қарши изчил, тизимли ишлар амалга оширилмоқда. Бироқ уларнинг самарали натижа бериши бир қатор омилларга боғлиқ. Буларнинг ичида коррупциявий стереотипларни йўқотиш, одамларнинг ҳар қандай кичик коррупция кўринишларини оддий, “нормал” ҳолат деб эмас, балки умумқораланадиган қилмиш сифатида баҳолашига эришиш муҳим аҳамиятга эга.

Янги туғилган чақалоқни туғуруқхонадан олиб чиқарканмиз, шифокор ва дояларга пул бермасликни кўпда лозим деб топмаймиз. Йўл ҳаракати хавфсизлиги қоидасини бузганда ички ишлар ходимига “чой” пули таклиф қилишни оддий ҳодиса сифатида қабул қиламиз. Фарзандимиз имтиҳондан ўта олмаса, қандай қилиб бўлса-да, масалани ҳал қилишга ҳаракат қиламиз. Умуман, қонунларни бузиб, маълум ҳақ эвазига жазодан қутилиб қолиш, давлат ташкилоти билан бирор муаммо вужудга келса, таниш-билиш топиб, масалани ҳал қилишни “нормал” ҳолат ҳисоблаймиз. Сир эмас, айрим ҳолларда туғилган кун, тўю-тантаналарда берилаётган совға-салом, тўёна, суюнчилар ортида пора туради. Ҳаётимиздаги энг яхши кунларимизга шубҳали нарсаларни аралаштирамиз.

Бу яшаш тарзимизнинг бир қисмига айланиб қолган. Бошқача айтганда, айрим коррупция кўринишлари маданий қилмиш сифатида баҳоланадиган даражада қайғули аҳволдамиз.

Афсуски, мамлакатимизда коррупциявий қилмишларнинг сабаб ва шароитлари, маҳаллий одатларнинг унга таъсири сингари жиҳатлар бўйича чуқур криминологик тадқиқотлар олиб борилмаяпти. Коррупцияга қарши кураш натижадорлиги эса сўзсиз ҳар бир фуқарода бу иллатга қарши иммунитет ва нафратни шакллантиришга бевосита боғлиқ. Аҳолида юксак ҳуқуқий маданиятни шакллантириш, ҳар қандай кўринишдаги коррупциявий қилмиш маданиятсизлик эканини ижтимоий онгга сингдириш бу иллатнинг олдини олишда энг муҳим омилдир.

Шу боис кейинги йилларда адлия органлари томонидан ҳуқуқий маданиятни юксалтириш вазифаси доирасида коррупцияга қарши умумий, махсус, манзилли ҳуқуқий тарғибот тадбирлари мунтазам кўпайтириб борилмоқда. Шу билан бирга, уларнинг сифати ҳам оширилишига алоҳида эътибор қаратилмоқда. Мисол учун, жорий йилнинг январь ойида Адлия вазирлиги бошчилигида тайёрланиб, ОАВ, интернетда эълон қилинган коррупцияга қарши “Қонун доим биз билан бирга” номли роликни келтириш мумкин. Ижтимоий тармоқларда ушбу роликни уч кун ичида бир миллионга яқин одам томоша қилганди. Хато қилмаётган бўлсак, бунга қадар бошқа бирор ролик, клип ижтимоий тармоқнинг миллий сегментида бундай қисқа муддатда шунча кўп одам томоша қилишига сазовор бўлмаганди.

Вазирлик томонидан жорий йилда худди шундай яна учта ролик тайёрланиб, ОАВ, интернетда намойиш қилинди. 2018 йилнинг январь-сентябрь ойларида адлия органлари томонидан коррупцияга қарши 4 минг 553 тарғибот тадбири ўтказилди. Жумладан, “Биз коррупцияга қаршимиз” мегатанлови доирасида ўтказилаётган “Коррупция — тараққиёт кушандаси” умуммиллий иншолар танловида 20 мингдан ортиқ фуқароларимиз ўз иншолари билан иштирок этди. Аҳолида коррупцияга қарши нафрат уйғотувчи ўн минглаб тарқатма материаллар тарқатилмоқда, баннерлар, плакатлар жойлаштирилмоқда. Бунда жараёнга инновацион ёндашилмоқда, коррупциянинг жирканч қиёфаси ва аянчли оқибатлари халқчил тарзда очиб берилишига ҳаракат қилинмоқда.

Бироқ, шу ўринда афсус билан қайд этиш керак-ки, аксарият ташкилотлар ва фуқароларда коррупцияга қарши тарғибот фақат адлия ва бошқа ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органларнинг иши, деган мутлақо нотўғри қараш мавжуд. Бунинг боиси эса қонунлардан хабарсизлик, ҳуқуқий маданиятсизликдир. “Коррупцияга қарши курашиш тўғрисида”ги қонуннинг 16,17-моддаларида давлат органлари ва бошқа ташкилотлар ўз ходимлари ва аҳолининг коррупцияга қарши ҳуқуқий онги ва ҳуқуқий маданиятини юксалтириш бўйича зарур чора-тадбирлар кўришлари белгиланган.

Коррупцияга қарши кураш ҳар куни, ҳар лаҳзада ҳар бир фуқаро томонидан амалга оширилиши керак. Инсонларнинг ушбу иллатга қарши қатъий фуқаролик позицияси шаклланиши, коррупцияга нисбатан муросасизлик ва тоқатсизликнинг пайдо бўлиши, коррупция ҳолатларини оқлаш ва изоҳлаш эмас, қоралаш ва қабул қилмаслик биринчи ўринга чиқиши керак. Бир сўз билан айтганда, коррупция онглари ўзгартирмай туриб, онгли ёндашув билан фуқароларнинг ўзи аҳволни ўзгартириши, коррупциясиз жамият қуришда ҳар ким ўз роли ва вазифаларини англаб, масъулиятни ҳис этиши лозим.

Худоёр МЕЛИЕВ,

Адлия вазирлиги масъул ходими

ЎЗА

74 [Чоп этиш](#) [1] [PDF](#) [2]

Сўнгги янгиликлар:

- [Соғлиқни сақлаш соҳасида муҳим босқич: қулай ва ишончли тиббий хизмат](#) [3]
- [Архивлар ўтмишдан сўзлайди \(49 сон\)](#) [4]
- [Адлия одамлар орасида: уларнинг дардига шерик, ташвишига елкадош \(49 сон\)](#) [5]
- [Президент Шавкат Мирзиёевнинг Ўзбекистон Республикаси Конституцияси қабул қилинганининг 26 йиллигига бағишланган тантанали маросимдаги маърузаси иқтибослар](#) [6]
- [“Билимли авлод – буюк келажакнинг, тадбиркор халқ – фаровон ҳаётнинг, дўстона ҳамкорлик](#)

[эса тараққийётнинг кафолатидир” \[7\]](#)

- [“Барчамиз бирлашсак коррупция қурий бошлайди” \[8\]](#)
- [Болаларга васий ва нафақа тайинланди \[9\]](#)
- [Конституция орқали жаҳон давлатни давлат, миллатни миллат сифатида тан олади \[10\]](#)
- [Фуқаро мурожаати ўз вақтида ҳал этилиши лозим \[11\]](#)
- [Тарбиячининг ўзи тарбияга муҳтож, боз устига қонунбузар бўлса... \[12\]](#)

Source URL: <http://insonvaqonun.uz/?q=ruknlar/4379>

Ссылки

- [1] <http://insonvaqonun.uz/print/4379>
- [2] <http://insonvaqonun.uz/printpdf/4379>
- [3] <http://insonvaqonun.uz/node/4413>
- [4] <http://insonvaqonun.uz/node/4409>
- [5] <http://insonvaqonun.uz/node/4408>
- [6] <http://insonvaqonun.uz/node/4407>
- [7] <http://insonvaqonun.uz/node/4406>
- [8] <http://insonvaqonun.uz/node/4402>
- [9] <http://insonvaqonun.uz/node/4397>
- [10] <http://insonvaqonun.uz/node/4396>
- [11] <http://insonvaqonun.uz/node/4395>
- [12] <http://insonvaqonun.uz/node/4394>